

KENT DONATILARINDAN OTURMA ELEMANLARININ TASARIM İLKELERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: VAN İLİ ÖRNEĞİ

Göksel ULAY¹ Berfin TAYSUN İTAH²

¹Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van Meslek Yüksekokulu, Van. g.ulay@yyu.edu.tr

² Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, FBE, Peyzaj Mimarlığı ABD, Van. berfin122@gmail.com

Öz

İnsanlar, yaşadıkları kentlerde gündelik yaşamlarını sürdürürken halka açık kullanım alanlarını ve bu alanlarda mevcut olan kent donatılarını sıklıkla kullanırlar. Kullanıcıların temel ihtiyaçlarından biri olan oturma eylemini gerçekleştirmek için ortaya çıkan kent donatılarının temel yapı taşı olan oturma elemanlarının tasarım aşamasında insanın fiziksel yapısı ve standartları dikkate alınarak üretilmesi çok önemlidir. Bu çalışmada, Van kentinin Maraş Caddesi ve Cumhuriyet Caddesi üzerinde konumlandırılan oturma elemanları tasarım ilkeleri kapsamında işlevsellik, estetik, malzeme seçimi, mekan ilişkisi vb. doğrultusunda incelenmiş, pozitif ve negatif yönleri tartışılarak alternatif çözüm önerileri sunulmuştur. Çalışma alanı insan sirkülasyonunun fazla olması ve tasarlanan donatı elemanlarının sıklıkla kullanılmasından yola çıkılarak seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tasarım, Kent Donatıları, Oturma Elemanı, Sürdürülebilirlik, Van.

EXAMINATION OF SEATING ELEMENTS IN URBAN EQUIPMENT IN THE CONTEXT OF DESIGN PRINCIPLES: VAN EXAMPLE

Absract

People frequently use public areas and urban furniture in these areas while continuing their daily lives. It is very important that the seating elements that serve the act of sitting, which is one of the basic needs of the users, are produced by considering the physical structure and standards of the human being during the design phase. In this study, the seating elements located on Maraş Street and Cumhuriyet Street in Van City were examined within the scope of design principles in terms of functionality, aesthetics, material selection, spatial relationship, etc., and alternative design solutions were presented by discussing their positive and negative aspects. The study area was selected based on the high human circulation and the frequent use of the designed furniture.

Keywords: Design, Urban Equipment, Sitting Element, Sustainability, Van.

1. Giriş

Kentte yaşayan insanlar, gündelik yaşamını sürdürürken kentin halka açık yerlerinde sosyal ve kültürel yaşamdaki faaliyetlerini devam ettirir. Yaşam faaliyetlerinin devam ettiği kamusal alanlar; sokaklar, avlular, meydanlar, parklar gibi birçok mekân ve mekân donatısını da içinde barındırmaktadır. (Açıkel ve Bakır, 2022) Kentsel donatı elemanları, kent dekorasyonunun hareketlenmesinde önemli bir role sahiptir. (Aykut, 1997). Kentsel donatı elemanlarının işlevselliği doğrultusunda, güven veren, sağlıklı, davetkâr, ait olduğu bölgenin şartlarına uygun, renk ve biçim özelliklerine uygun kullanımı rahat olarak tasarlanmalıdır (Bulduk, 2012).

Yaşadığımız çevrenin, kullandığımız objelerin insanın fiziksel yapısına ve ölçülerine bağlı olarak tasarlanması, mekânsal açıdan olumlu etki yaratmasını sağlamaktadır (Jackson, 2003). Etkili bir çevre tasarımı, kullanıcıların temel ihtiyaçlarına ve davranışlarına karşılık verebilecek nitelikte ve ölçüde olmalıdır (Karayılmazlar ve Çelikyay, 2019). Çünkü insanın ergonomik yapısı ve psikolojik davranışları kentsel planlama ve tasarım aşamasında önemli birer unsurdur (Rutledge, 1985). Bu çerçevede Fusaro ve ark. (2018) tasarladıkları kent mobilyası prototipinin sadece fiziksel çevreyi değil aynı zamanda onun psikoakustik algısını da olumlu yönde etkileyebileceğini bildirmişlerdir.

Kent bağlamında incelendiğinde oturma elemanları; çevreyi özelleştiren, tanımlayan ve belirleyici nitelikleri sebebiyle çok önemlidir. Belirli bir düzende incelenen, ait oldukları çevre ile güçlü ilişki kurarak bir bütünlük oluşturan kent öğelerinden donatı elemanları, kendi aralarında kurdukları dil uyumu aracılığıyla bir kentin kimliğinin ortaya çıkmasına katkı sağlayan ve insanların o kentte yaşamaya karar vermesinde önemli olguların

başında gelmektedir (Oke, 1988;). Bu sebepten dolayı, kentsel donatı elemanları, birer tasarım ürünü olarak incelenmelerini sağlayacak, birbirleriyle ve buldukları mekanlarla güçlü ilişkiler kuracak bazı yaklaşımlara ihtiyaç vardır (Bayraktar vd., 2008). Kent mobilyalarının fiziki yerleşimleri sebebiyle kent kullanıcılarının algılaması, kentsel ilişkilerin yoğun olduğu mekanlar bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, tutarlı bir kent kimliğinin ortaya çıkmasında kent mobilyalarının bilinçli tasarlanması oldukça önemlidir (Güneş, 2005).

Bu bağlamda Ulay ve Yeler (2020), kent mobilyaları tasarımında yerel yönetim temsilcileri ile mimarlar, peyzaj mimarları, endüstri ürünleri tasarımcıları, malzeme mühendisleri gibi meslek uzmanları ve mobilya üreticilerinin işbirliğinin önemine vurgu yapmıştır. Bu uzman grupların öncelikle kendi aralarında iletişim kurarak organize olmaları ve sonrasında doğrudan son kullanıcı halkın katılımını sağlamaları gerekmektedir (Golany, 1996; Güneş, 2005; Ulay ve Yeler, 2020). Bütünsel bakış hem kentlileri mutlu edici sonuçlara götürecektir ve hem de kentlerin kimliklerini tamamlayacağı bildirilmektedir (Şatır ve Korkmaz, 2005). Nitekim Kayahan (2023)'de Bartın'a özel oturma elemanı ve diğer kent mobilyası tasarımlarını gerçekleştirmiştir.

Bu çalışmada; yüksek göç ve nüfus yoğunluğuna sahip ve insan sirkülasyonu fazla olan Van ilinin kullanımı yoğun caddelerinin başında gelen Maraş Caddesi ve Cumhuriyet caddesi aksları üzerinde konumlandırılmış oturma elemanları; işlevsellik, estetik, malzeme, performans, sağlamlık, kolay bakım, mekan ilişkisi ve geri dönüştürülebilirlik başlıkları altında 7 temel tasarım ilkesi kapsamında tablolar halinde incelenmiş, aynı bölgelerde bulunan benzer özelliklere sahip oturma elemanları bir arada değerlendirilmiş ve karşılaştırılmıştır (Taysun İtaç ve Ulay, 2024). Sonuç olarak temel tasarım ilkeleri

kapsamında pozitif ve negatif etkileri göz önünde bulundurularak var olan tasarımların nasıl iyileştirebileceğine ve yapılacak yeni oturma elemanlarının tasarımlarında nelere dikkat edilebileceğine dair öneriler sunulmuştur.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Çalışma Alanı

Bu araştırmada, çalışma alanı olarak son zamanlarda nüfus yoğunluğu gittikçe artan, çevre illerden ve yurt dışından çokça turist alan Van ilinin merkezinde konumlandırılmış, insan sirkülasyonu yüksek Maraş Caddesi ve Cumhuriyet Caddesi aksları seçilmiştir. Seçilen bu akslar üzerinde bulunan, kent donatılarının temel yapı taşlarını oluşturan oturma elemanları, kent mobilyalarında 7 temel tasarım ilkeleri kapsamında incelenmiş sonrasında eksikliklerin irdelenmesi ve öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Şekil 1. Maraş Caddesi ve Cumhuriyet Caddesi Aksını gösteren görsel (Googleearth, 2024)

2.2. Yöntem

Araştırmada literatür taraması yapıldıktan sonra Van kent merkezindeki Cumhuriyet Caddesi ve Maraş Caddesi üzerinde konumlandırılan oturma elemanları, Şekil 1 ve 11'deki gibi bölgesel olarak numaralandırılmış ve fotoğraflanmıştır. Aynı bölgede benzer özelliklere sahip donatılar aşağıdaki

örnek Tablo 1'deki gibi karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Değerlerini Anlatan İmgeler

	İŞLEVSELLİK	■	■	■			
	ESTETİK	■	■	■			
	MALZEME	■	■	■			
	SAĞLAMLIK/ KOLAY BAKIM	■	■	■			
	PERFORMANS	■	■	■			
	MEKAN İLİŞKİSİ	■	■	■			
	GERİ DÖNÜŞÜRÜLEBİLİRLİK	■	■	■			

■	Çok Etkili
■	Etkili
■	Az Etkili

Oluşturulan tablolardaki imgeler, koyu renkten açık renge doğru gittikçe etki oranının azaldığını göstermektedir. Çalışma kapsamındaki oturma elemanları tek tek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmek suretiyle veriler elde edilmiştir.

2.3. Kent Mobilyalarında Tasarım İlkeleri

2.3.1. İşlevsellik

İşlev (fonksiyon), en temel olarak ortaya çıkan ürünün bir amaca hizmet etmesidir. İyi bir tasarım yaratmak, işlevselliğin ve estetik tasarımın başarılı bir şekilde bir araya gelmesiyle oluşturulabilir. (Montgomery, 1998). Mekan tasarımlarında işleve göre kullanılan donatı elemanları, karmaşayı önlemiş olur. Bu sayede kullanıcı uyumlu, özgün ve kullanışlı ürünler ortaya çıkar.

Tasarımlar, işlevsel ve estetik bağlamların bir arada olmasıyla oluşmaktadır. Bir sisteme sahip olan tasarımlarda, bu sistemde yer alan bileşenlerin neler olduğu, sistem yapısının nelere göre ortaya çıktığı sistemin nasıl ayakta olduğu ve işlevlerinin neler oldu çok önemlidir. Tasarım yapılırken düşünülmesi gereken ilk şey onun ne için kullanılacağı yani işlevidir (Ertaş, 2007). "Kullanılmayan çatı olmamalı" sloganı ile tasarlanan bir otobüs duvarı Hollanda'da otobüs durağında kendini göstermiştir (Üstündağ ve ark., 2023).

Şekil 1 ve 2'deki oturma elemanlarının işlevleri değerlendirilecek olursa insanların dinlenme ihtiyacını karşılayacak nitelikte olup oturma eylemine hizmet etmektedir.

Şekil 2. Ahşap oturma elemanı, (Anonim, 2024)

Şekil 3. Metal oturma elemanı, (Anonim, 2024)

2.3.2. Estetik

Kent mobilyaları, kentsel mekânlar için sadece işlevsel değil, aynı zamanda tamamlayan ve tanımlayan görsel amaçlı kent öğeleri olarak önem taşımaktadır.

Özellikle görsel amaçlı olarak kullanılan kent mobilyaları yer aldıkları mekânları olumlu yönde etkilerken, sadece işlevsel amaçlı olan, ancak herhangi bir estetik kaygı taşımayan kent mobilyaları çevreyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Olumlu ve olumsuz yönde oluşan bu etkiler kent mobilyalarının yoğun olarak kullanıldığı yerlerde kendini daha çok göstermekte ve kent kimliğine de yansımaktadır (Aksu, 1998).

Mekân kurgusunda estetik önemli bir öğedir ve bulunması gereken bir kavramdır. Mekân tasarımlarında belli bir güzellik ölçütü aranmakta, mekânların estetik bağlamında kullanıcılara haz ve heyecan yaratması o mekânın yaşanabilir özelliğini yükseltmektedir. İşlev, biçim ve estetik bir arada güçlü bir ilişki içerisindedir (Ayyıldız, 1996). Örneğin Şekil 4'deki kent donatıları estetik açıdan kullanıcıların dikkatini çekebilir.

Şekil 4. Ahşap oturma elemanı, (Anonim, 2024)

2.3.3 Malzeme

Tasarımda malzeme seçimi, yalnızca işlevselliği optimize etmek için değil, aynı zamanda tasarlanan üründe istenen etkinin elde edilmesini sağlamak için de önemlidir. Malzeme çeşitliliği farklı formlar oluşturabilir, ürünün görsel kalitesini artırabilir ve tasarımı zenginleştirebilir. (Ertaş ve Bayazıt, 2004).

Kullanılan malzemenin sürdürülebilirlik açısından geri dönüşümü kolay, hammaddesi doğaya zarar vermeyen, toksik ve tehlikeli hammaddelerden kaçınan, bakımı kolay olması oldukça önemlidir. Bölgenin iklim koşullarına uygun, dış hava koşullarına dayanıklı ürünler seçilmelidir. Kent mobilyaları tasarlanırken kullanılan malzemelerin

doğal ve yapay olması kullanıcı psikolojisi üzerinde etki yaratabilmektedir (Ulay ve Yeler, 2022). Örnek verilecek olursa, Şekil 5'deki doğal malzemelerden olan ahşap malzeme, huzur ve dinlenme hissiyatı yaratırken, seramik malzeme yaratıcılığı ve hayal gücünü artırır, beton uyarır ve güven duygusu oluşturur. Yapay malzemelerden bir tanesi olan plastik ise, kullanıldığı ortamda modern bir hava oluşturulmasını sağlayabilir (Dascalu, 2011).

Şekil 5. Oturma ve döşeme elemanı, (Anonim, 2024)

Araştırmacılar günümüzde kent mobilyalarında ahşap ve ahşap kompozit malzemelerin kullanımı oldukça yaygın olduğunu bildirmişlerdir (Dilik ve Gürsoy, 2017; Yeler ve ark., 2022; Kayahan, 2023). Karadağ ve ark. (2009; 2017) Türkiye'de peyzaj sektöründe ahşap malzeme kullanımına ilişkin mevcut durumda; ahşabın peyzaj sektöründe yeterince tanınmadığını ve bu nedenle kullanılmadığını bildirmişlerdir. Nihayetinde, ahşap malzeme seçiminin bilgi temelinde yapılması ve ahşap malzeme kullanım oranının artırılması için öneriler sunmuşlardır.

2.3.3. Sağlık/Kolay Bakım

Kent mobilyaları doğa koşullarına ve kazalara karşı dayanıklı olmalıdırlar. Yerleştirilecekleri

alanların iklim koşulları iyi bilinmeli ve bu doğrultuda bilinçli malzeme seçilmelidir.

Kent içi küçük ölçekli kazalara karşı ise dayanıklı ve sağlam olmalıdırlar (Karlı&Öztürk, 2019). Şekil 6'daki kent donatısı iki farklı işlevin yanında farklı malzemelerden oluşmakta ve sağlam olduğu söylenebilir.

Şekil 6. Oturma Elemanı, (Anonim, 2024)

2.3.5 Performans

Kentsel mekana konan bu elemanlar sürekli olarak kullanılır ve işlevlerini doğru bir şekilde yerine getiriyor olmalıdırlar. Oturma elemanlarına ait birleştirmelerin performansları malzemeye (Tankut et. al, 2014), buldukları mekan ve onlardan beklenen işlevler ile bağlantılıdır (Yaylalı, 1998).

Şekil 7'deki gibi en az hammadde ile tasarlanıp en yüksek verimin alındığı ürünler sürdürülebilir özelliktedirler. Tasarım açısından bakıldığında, nesnelerin minimum parça sayısı ve malzeme ile, üretimi kolay olması, yüksek düzeyde verimlilik içermesi gibi önlemlerin yayılmasının sağlamak önemlidir (Şatır, 2015)

Şekil 7. Oturma Elemanı, (Anonim,2024)

2.3.6 Mekan İlişkisi

Tasarım aşamasında bazı kararlar verilirken mekâna yerleşim düzeni veya konumu da düşünülmelidir. Kent mobilyaları işlevlerini yerine getiremeyecekleri mekanlara konulmamalıdır. Elemanlar fark edilebilmeleri için algılanması kolay, görülebilir yerlerde olmalıdır. Örneğin Şekil 8'de yer verilen donatı ulaşılabilir ve algılanabilir bir konumda yer almaktadır. Kent mobilyalarının yerleştirileceği alanların genel olarak iklim, hakim rüzgar gibi detayların bilinmesi önemlidir. Kentsel mekanda "yer" kavramının oluşmasını sağlamakta önemli bir rolü olan kent mobilyaları kentlilerin zihinlerinde imgeleri çok kolay etkilemektedir (Yaylalı, 1998).

Şekil 8. Oturma ve Döşeme Elemanı, (Anonim,2024)

2.3.7 Geri Dönüşüme Uygunluk

Sürdürülebilir tasarım açısından malzemenin doğa içinde çözülerek döngünün bir halkası haline

gelmesi çok önemlidir. Bazı malzemelerin üretimlerinde, döngüde yer almamalarından dolayı doğada sürekli biriken geri dönüşümsüz atıklar, ekolojik dengeye zarar vererek küresel ısınmaya ve birçok çevresel soruna neden olmaktadır.

Ahşap, ergitilerek yeniden kullanılan çelik gibi metal malzemelerin geri dönüşebilirlikleri ya da inşaat yıkımında elde edilen beton ve taş malzemenin yeniden kullanımı ekolojik açıdan olumlu sayılabilecek örneklerdir. Mobilya tasarımında, kullanılan farklı malzeme sayısını azaltmak ve kompozit yerine doğal malzemeleri tercih etmek geri dönüşüm sırasında ortaya çıkabilecek "malzeme kirliliği" sorununu ortadan kaldırmaktadır (Zor, 2019). Farklı bileşenlerden meydana gelen geri dönüştürülmüş malzemeler (özellikle farklı polimer karışımlar) malzeme kirliliği nedeniyle önceden tahmin edilemeyen karakteristik davranışlar göstermekte ve sadece sınırlı uygulamalarda kullanılmalıdır (Karlı T., 2008). Şekil 9'daki görselde yer alan donatı geri dönüşümü çok kolay olan ahşap malzemedir tasarlanmıştır.

Şekil 9. Oturma Elemanı, (Anonim, 2024)

3. Bulgular ve Tartışma

Araştırma kapsamında Van ilinin insan sirkülasyonu fazla olan şekil 10'da gösterilen Maraş

Caddesi ve Cumhuriyet Caddesi aksları üzerinde konumlandırılan oturma elemanları buldukları bölgelere göre numaralandırılmış ve bu bölgelerde konumlandırılmış, benzer özelliklere sahip olan oturma elemanları, tablolar halinde 7 temel tasarım ilkeleri bağlamında incelenmiş ve karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Şekil 10. Van Cumhuriyet ve Maraş Caddeleri Üzerinde Bulunan Oturma Elemanlarının Konumlarını Belirten Görsel, (GoogleEarth, 2024)

Araştırma kapsamında Cumhuriyet Caddesi ve Maraş Caddesi Üzerinde konumlandırılan oturma elemanları, bölgesel olarak numaralandırılmış ve aynı bölgede benzer özelliklere sahip donatılar aynı tablo içerisinde karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Oluşturulan tablolardaki imgeler, koyu renkten açık renge doğru gittikçe etki oranının azaldığını göstermektedir.

Tablo 2 Tablo Değerlerini Anlatan İmgeler

	Çok Etkili
	Etkili
	Az Etkili

1. Bölgede bulunan Oturma Elemanları:

Tablo 3 1. bölgede bulunan benzer özelliklere sahip oturma elemanları (A-B)

TASARIM İLKELERİ	TASARIM İLKELERİ	
	A	B
İŞLEVSELLİK		
ESTETİK		
MALZEME		
SAĞLAMLIK/ KOLAY BAKIM		
PERFORMANS		
MEKAN İLİŞKİSİ		
GERİ DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİRLİK		

İlk olarak Maraş Caddesi Semaver Kavşağı etrafında kaldırım üzerine konumlandırılmış aynı forma, boyuta sahip A ve B kodlu banklar bir arada incelenmiştir. Sayıca bölge ihtiyacına kıyasla oldukça yetersiz kalan oturma elemanları; işlevsellik ve estetik açıdan bakıldığı zaman çok temel bir tasarıma sahip estetik kaygı güdülmeden üretildiği söylenebilir. Ahşap ve metal malzeme tercihi sağlık açısından avantaj sağlamakta ve geri dönüştürülebilirlik açısından pozitif bir etki bırakmaktadır. Ancak üstü açık bir tasarıma sahip olması sebebiyle iklim şartlarına uygunluğu sorgulanmalı, aynı zamanda yola oldukça yakın konumlandırılmış olması kullanıcı güvenliği açısından tehlike oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu durum oturma elemanlarının mekân ilişkisinin çok zayıf olduğunu göstermektedir.

2. Bölgede Bulunan Oturma Elemanları:

Tablo 4 2. bölgede bulunan benzer özelliklere sahip oturma elemanları (A-B-C)

TASARIM İLKELERİ	A	B	C
İŞLEVSELLİK	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
ESTETİK	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
MALZEME	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
SAĞLAMLIK/ KOLAY BAKIM	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
PERFORMANS	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
MEKAN İLİŞKİSİ	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
GERİ DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİRLİK	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒

Maraş Caddesi üzerinde bulunan geniş yüz ölçümüne ve yoğun kullanıma sahip Kent Park içerisinde kullanılan oturma elemanları incelendiğinde, üstü kapalı, farklı malzeme, boyut ve tasarıma sahip üç farklı örnek bir arada incelenmiştir. A kodlu örnekte görülen karşılıklı oturma birimlerinin ortak bir masa ve üst örtü ile bitişik bir oturma elemanı bulunmaktadır. B kodlu örnekte ise daha fazla oturma alanına sahip, sekizgen formunda ferforje tasarımıyla dikkat çeken üst örtülü bir tasarım görülmektedir. C kodlu görselde ise tek bir oturma birimine sahip üstü kapalı ahşap ve demir kullanımına sahip bir bank tasarımı görülmektedir. Bu üç oturma elemanı birlikte değerlendirilecek olursa, işlevsellik açısından ilk oturma elemanı karşılıklı oturma birimlerine sahip ve ortasında bulunan masa tasarımı ve eğimli sırt desteği sayesinde kullanıcı için ikinci oturma elemanına göre daha kullanışlı olduğu düşünülmektedir. Aynı şekilde C kodlu görselde bulunan oturma birimi de gölgelikli ve işlevselliği yüksek olduğu söylenebilir. Sağlık, performans ve geri dönüştürülebilirlik bağlamları kapsamında eşdeğer tasarımlara sahip olduğu söylenebilir. Mekan ilişkilerine bakılacak olursa, buldukları çevre ile olan uygunlukları yüksek ve bu duruma ek gözlemlere dayanarak pozitif yönde de desteklenebilmektedir.

Tablo 5 2. bölgede bulunan benzer özelliklere sahip oturma elemanları (A-B)

TASARIM İLKELERİ	A	B
İŞLEVSELLİK	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
ESTETİK	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
MALZEME	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
SAĞLAMLIK/ KOLAY BAKIM	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
PERFORMANS	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
MEKAN İLİŞKİSİ	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
GERİ DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİRLİK	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒

Yine aynı bölgede, Kent Park içerisinde konumlandırılmış A ve B olmak üzere iki tip oturma elemanı bir arada incelenmiştir. İşlev olarak birinci bölgede bulunan bank tasarımlarına benzer ancak tasarım ve malzeme kullanımı açısından farklılık gösteren iki tip oturma elemanı estetik detaylarına bakılacak olursa farklı formlara ve renklere sahiptir. İşlevsellik, malzeme, sağlık/kolay bakım, performans ve geri dönüştürülebilirlik bağlamları doğrultusunda değerlendirilecek olursa hem birbirleriyle hem de birinci bölgede bulunan oturma elemanlarıyla benzer özellik göstermektedir.

Park içerisinde araç trafiğine kapalı bir bölgede konumlandırılması, mekân ilişkisi açısından pozitif etki yaratmıştır.

3. Bölgede Bulunan Oturma Elemanları:

Tablo 6 3. bölgede bulunan benzer özelliklere sahip oturma elemanları

TASARIM İLKELERİ	A	B
İŞLEVSELLİK	■ ■ ■	■ ■ ■
ESTETİK	■ ■ ■	■ ■ ■
MALZEME	■ ■ ■	■ ■ ■
SAĞLAMLIK/ KOLAY BAKIM	■ ■ ■	■ ■ ■
PERFORMANS	■ ■ ■	■ ■ ■
MEKAN İLİŞKİSİ	■ ■ ■	■ ■ ■
GERİ DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİRLİK	■ ■ ■	■ ■ ■

Üçüncü bölge olarak gruplandırılan oturma elemanları ise Maraş Caddesi üzerinde konumlandırılmış otobüs duraklarıdır. Sayıca oldukça az ve yetersiz olan, cadde boyunca bakıldığında yalnızca iki tane bulunan otobüs durakları tasarımsal olarak incelendiğinde, birbirine çok benzer üst örtü tasarımlarına sahip olduğu görülmektedir. Mekân ilişkisi ve estetik ilkeleri bağlamında ortak bir yeterliliğe sahip olduğu düşünülmektedir. A kodlu görselde bulunan durak tasarımına bakıldığında; soğuk ve yağışlı iklim koşullarına sahip şehir için, reklam panosu ve cam malzeme kullanılarak iki cephesinin kapatılması bir nebze rüzgârı ve yağışı kesiyor olsa dahi çok yetersiz kaldığı söylenebilir. B kodlu görselde ise yalnızca üst örtünün olması ve dört cephesinin açık olması işlevsellik ve performans açısından çok zayıf kalmaktadır. Otobüs duraklarında kullanılan malzeme tercihlerine bakılacak olursa genel olarak metal ve cam malzeme kullanılmaktadır. Geri dönüştürülebilirlik bağlamında çok başarılı bir tercih olduğu düşünülmemektedir. Tasarım açısından ise

kent kimliği unsuru bulunmadığı ve sıradan bir tasarıma sahiptir.

4. Bölgede Bulunan Oturma Elemanları:

Tablo 7 4. bölgede bulunan benzer özelliklere sahip oturma elemanları

TASARIM İLKELERİ	A	B	C
İŞLEVSELLİK	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
ESTETİK	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
MALZEME	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
SAĞLAMLIK/ KOLAY BAKIM	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
PERFORMANS	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
MEKAN İLİŞKİSİ	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
GERİ DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİRLİK	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■

Cumhuriyet Caddesi'nde bulunan Sanat Parkı içerisinde ve Sanat Sokağı üzerinde konumlandırılmış oturma elemanları, 4. Bölge olarak ayrılmış ve bir arada incelenmiştir.

Bu bölgede bulunan nispeten diğer oturma elemanlarından farklı tasarlanmış, birden fazla işleve hizmet eden üç farklı oturma elemanları birlikte incelenmiştir. A kodlu görselde incelenen oturma elemanı temel tasarım ilkeleri kapsamında araştırılan oturma elemanları içerisinde en başarılı tasarım olduğu düşünülmüştür. Oturma işlevini yerine getirmek amacıyla bank tasarımı yapılan donatı da aynı zamanda güneş enerjisiyle çalışan bir şarj istasyonu konulmuş ve tasarım olarak eğimli bir form kullanılarak gölgelik amacını da yerine getirmektedir. Birden fazla amaca hizmet ediyor olması işlevselliği ve performansı arttırmış, tasarım çözümü ise estetik bir algı yaratmıştır. Doğal enerji kaynaklarının dönüştürülerek kullanılması ve bu amaca hizmet eden kent mobilyasının halka açık toplu kullanımın fazla olduğu bir alanda konumlandırılması, mekan ilişkisi ve geri dönüştürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda

değerlendirildiğinde oldukça avantajlı bir sonuç doğurmuştur. Kent boyunca yalnızca bir tane örneğinin olması oldukça yetersiz kalmakla beraber bir prototip olarak planlanmış ve yakın zamanda sayıca artırılması temenni edilmiştir.

B kodlu görsele bakıldığında, yine birden fazla amaca hizmet eden bir tasarım görülmektedir. Aynı bölgede Sanat Sokağı boyunca belli aralıklarla konumlandırılmış bu oturma elemanı, oturma işlevini yerine getirmek için kullanılmasıyla birlikte aynı zamanda yeşil kullanımını da sağlayan bir saksı görevini yerine getirmektedir. Yine hem sokak tek düzeliği kırmaya yardımcı, hem de çevredeki yeşil kullanımını arttıran bu oturma elemanı; işlevsellik, malzeme kullanımı geri dönüştürülebilirlik bağlamında özellikle pozitif etki yaratmıştır.

C kodlu görsele bakılacak olursa, Sanat Parkı'nı Sanat Sokağı'na bağlayan hem basamak hem de oturma birimi olarak çalışan tasarım, işlevsellik ve mekan ilişkisi olarak doğru bir amaca hizmet etmektedir. Ancak kullanılan malzeme ve kolay bakım ilkeleri bağlamında bakılacak olursa yaşanan deformasyonlardan yola çıkılarak, farklı çözümlere gidilebileceği düşünülmektedir. A, B ve C görsellerde birden fazla amaca hizmet eden tasarımlarıyla ön plana çıkmış ve pozitif yönde etki yaratan tasarımlar olduğu düşünülmüştür.

Tablo 8 4. bölgede bulunan benzer özelliklere sahip oturma elemanları

TASARIM İLKELERİ	A	B
İŞLEVSELLİK	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
ESTETİK	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
MALZEME	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
SAĞLAMLIK/ KOLAY BAKIM	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
PERFORMANS	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
MEKAN İLİŞKİSİ	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒
GERİ DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİRLİK	☒ ☒ ☒	☒ ☒ ☒

Sanat Parkı içinde bulunan A ve B kodlu diğer oturma elemanları için aynı şeyleri söylemek pek mümkün olmamaktadır. Özellikle ilk görselde 1. ve 2. Bölgede bulunan bank tasarımlarıyla aynı işleve ve malzeme kullanımına sahip bu oturma birimi, yalnızca estetik açıdan değişen kol tasarımlarıyla zayıf bir tasarım olduğu düşünülmektedir. Bir diğer görselde ise yine yeşil alan çevresinde tasarlanmış oturma birimi görülmekte, geri dönüştürülebilirlik ve mekan ilişkisi bağlamında başarılı olsa da işlevsellik açısından zayıf kaldığı ve malzeme kullanımının gözden geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

5. ve 6. Bölgede Bulunan Oturma Elemanları:

Tablo 9 5. ve 6. bölgede bulunan benzer özelliklere sahip oturma elemanları (A-B-C)

TASARIM İLKELERİ	A	B	C
İŞLEVSELLİK	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
ESTETİK	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
MALZEME	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
SAĞLAMLIK/ KOLAY BAKIM	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
PERFORMANS	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
MEKAN İLİŞKİSİ	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
GERİ DÖNÜŞÜRÜLEBİLİRLİK	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■

Cumhuriyet Caddesi'nde üzerinde bulunan yapımı yeni tamamlanmış Eski Belediye Binası yakınında olan park 5. Bölge ve yine yakın bir çevrede bulunan Feqiye Teyran parkı 6. Bölge olarak adlandırılmış ve bu iki bölge içerisinde konumlandırılmış oturma birimleri bir arada incelenmiştir. A kodlu görselde bulunan oturma elemanı, Eski Belediye Binası yakınında bulunan park içerisinde yer almaktadır. Özellikle gölgelikli bir tasarıma sahip oturma birimi incelendiğinde, açıklıkları sebebiyle ne yağmuru ve karı kesmek için ne de güneş ışığını kesmede yeterli kalacağı düşünülmektedir. Bu yüzden temel tasarım ilkeleri bağlamında incelenecek olursa, özellikle işlevsellik ve performans açısından yetersiz kaldığı görülmektedir. Estetik açıdan bir çaba görülse de bütün tasarım ilkeleri göz önünde bulundurularak oturma elemanlarının tasarlanması çok daha kullanışlı ve başarılı sonuçlar çıkacağı söylenebilir. B ve C kodlu görsel ise 6. Bölge olarak adlandırılan Feqiye Teyran Parkı içerisinde yer alan oturma birimleridir. B ve C kodlu donatılarda olumlu yaklaşılacak ilk konu, var olan ağaçlara zarar verilmemiş olması ve bununla birlikte tasarıma dahil edilerek çalışılmış olmasıdır. İki oturma elemanında

da kullanılan malzemelerin ahşap ve taş ağırlıklı olması malzeme kullanımı açısından başarılı, tasarım fikriyle de beraber geri dönüşebilirliği yüksektir. Özellikle park içerisinde var olan ağaçlarla birlikte tasarlanan oturma elemanları, temel tasarım ilkelerinden biri olan mekan ilişkisi bağlamında oldukça başarılı bir örnektir. İşlevsellik ve estetik olarak birkaç soru işareti oluştursa da genel anlamda tasarım ilkelerine hizmet eden tasarımlar olduğu söylenebilir.

Tablo 10 6. bölgede bulunan benzer özelliklere sahip oturma elemanları (A-B-C)

TASARIM İLKELERİ	A	B	C
İŞLEVSELLİK	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
ESTETİK	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
MALZEME	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
SAĞLAMLIK/ KOLAY BAKIM	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
PERFORMANS	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
MEKAN İLİŞKİSİ	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■
GERİ DÖNÜŞÜRÜLEBİLİRLİK	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■

Son olarak, yine aynı bölgede, Feqiye Teyran parkı içerisinde konumlandırılmış diğer oturma elemanları için aynı olumlu yorumlar yapılamamaktadır. Tasarım olarak çok zayıf kalan bu üç örnek (A-B-C) işlevsel olarak bakıldığında da özellikle bölgenin iklim şartları düşünüldüğünde ne yazık ki işlevini yerine getirmediği görülmektedir. Özellikle A kodlu görseldeki oturma birimindeki sırt dayama detayına bakıldığında çok rahatsız edici ve kullanışsız olduğu görülmektedir. Malzeme kullanımı olarak incelendiğinde ise A görselinde kullanılan yoğun taş malzeme, hem ağırlık yapması sebebiyle taşınmaz olması hem de kışın soğuk etki yaratacağı düşünüldüğünde başarısız bir sonuç doğurmuştur. 7 tasarım ilkesi bağlamında da incelendiğinde, çalışma boyunca araştırılan oturma

elemanları arasında özellikle en zayıf iki oturma birimi bu bölgede bulunmaktadır.

3. Sonuçlar ve Tartışma

Oturma elemanları, bir kamusal alanın tasarımına doğru bir şekilde entegre edilmişse, bir kimlik yaratabilir ve çevresinde bir yer hissi oluşturur. Van ilinde bulunan Maraş Caddesi ve Cumhuriyet Caddesi üzerinde konumlandırılmış oturma elemanları incelendiğinde;

- Cadde üzerinde kaldırım genişliklerinin yetersiz olmasıyla birlikte birkaç oturma elemanı ve otobüs durakları dışında oturma elemanı bulunmadığı gözlemlenmiştir.

- Park içlerinde kullanılan oturma elemanları iklim koşullarına uygunlukta yetersiz kalması sebebiyle güneşli ve yağışlı havalarda kullanılamamaktadır.

- Bazı oturma birimlerinde gözlemlenen geçirgen üst örtü tasarımlarının estetik açıdan pozitif yönde katkısı olsa dahi yeterli gölgeleme sağlamadığı gibi yağışı da engellemiyor oluşu sebebiyle kullanım amacına yeterince hizmet etmediği düşünülmüştür.

- Öte yandan sayıca oldukça az olsa dahi birden fazla işleve hizmet eden tasarımların yapılmış olması olumlu bir yaklaşım doğurmuş ve sayıca artırılarak daha kullanışlı oturma elemanı tasarımların yaygınlaşabileceği sonucunu doğurmuştur.

- Oturma ve dinlenme amaçlı tasarlanan kent donatıları, kullanımı kolay, imalatı basit, iklim koşullarına dayanıklı ve uzun ömürlü olmalıdır. İleride yapılacak olan oturma elemanlarının, tasarım ilkeleri göz önünde bulundurularak artı ve eksilerinin

gözlemlenmesi, bunun sonucunda üretilmesi ve konumlandırılması, hem kent kimliği hem de kullanıcı konforu açısından oldukça önemlidir.

Kaynaklar

Açıkel, M., & Bakır, İ. (2022). Kentsel Oturma Elemanı Tasarımlarının Pandemi Koşulları Bağlamında Değerlendirilmesi: Kent Mobilyaları Tasarım Yarışmaları Örneği. *Kent Akademisi*, 15(3), 1166-1189.

Aksu, Ö. V. (2012). Kent mobilyaları tasarımında özgün yaklaşımlar. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(6).

Akyol, E. (2006). Kent mobilyaları tasarım ve kullanım süreci (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).

Dilik, T., & Gürsoy, S. (2017). Kent Mobilyasında Ahşap Malzeme Kullanımı Ve Seçimine Yönelik Güncel Bir Değerlendirme. *İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi*, 6(3), 847-856.

Drucker, P., 1992. "There is More Than One Kind of Team." *The Wall Street Journal*, Feb, A 16.

Fusaro G, D'Alessandro F, Baldinelli G, Kang J. Design of urban furniture to enhance the soundscape: A case study. *Building Acoustics*. 2018;25(1):61-75.

Golany, G. S. (1996). Urban design morphology and thermal performance. *Atmospheric Environment*, 30(3), 455-465.

Jackson, L. E. (2003). The relationship of urban design to human health and condition. *Landscape and urban planning*, 64(4), 191-200.

Karadağ, A. A., Korkut, D. S., Korkut, S., Köylü, G. P., vd. (2017). Türkiye'de Peyzaj Uygulamalarında Ahşap Malzeme Kullanımı. *İnönü Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi*, 7(15), 83-98.

Karadağ, A.A., Korkut, S., Sevim Korkut, D. ve Kesim, G.A. (2009). Peyzaj Mimarlığında Ahşap

Kullanımı. Bartın Orman Fakültesi Dergisi Özel Sayı, 2:501-509.

Karayılmazlar, A. S., & Çelikyay, H. S. (2019). Kentsel Alanların ve Kent Donatılarının Tasarımında Ergonomik İlkeler. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(2), 570-579.

Kayahan, K. (2023). Marka Kent Olma Yolunda Kent Mobilyası Tasarımı ve Uygulaması: Bartın İli Örneği. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 25(1), 9-18.

Kılıç, M., & Sungurlu, A. (2021). Sürdürülebilir Kent Mobilyaları. Online Journal of Art & Design, 9(2).

Montgomery J (1998). Making a City: Urbanity, Vitality and Urrban Design. Journal of Urban Design, 3(1), 93-116.

Oke, T. R. (1988). Street design and urban canopy layer climate. Energy and buildings, 11(1-3), 103-113.

Rutledge A. J. (1985). A Visual Approach to Park Design. John Wiley and Sons, New York, 180 p.

S. Güneş, (2005) "Kent Mobilyası Tasarımında Disiplinler Arası Etkileşim," Planlama , vol.2005, no.3, pp.92-95.

Şatır, S. (2015). Sürdürülebilir kentsel mekânlar ve kent mobilyaları Tasarım+ Kuram, 11(19), 1-18.

Şatır, S., & Korkmaz, E. (2005). Örneklerle kentsel açık alanlar ve kentsel mobilyaların sınıflandırılması. A|Z İTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi , 2 (01-02), 130 - 141.

Şerifzade, T. (2022). Sürdürülebilir Kent mobilyaları Tasarımı Üzerine Bir İnceleme: Bakü Örneği Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi.

Taysun İtah, B. ve Ulay, G. 2024. Kent Donatılarında Oturma Elemanlarının Tasarım İlkeleri Bağlamında İncelenmesi: Van ili Örneği. Uluslararası Vizyon Van 2024 Kongresi / International Vision Van 2024 Congress , (Van, Türkiye), 29-30.

Tankut, Nurgül; Tankut, Ali Naci; And Zor, Mustafa (2014) "Mechanical properties of heat-

treated wooden material utilized in the construction of outdoor sitting furniture," Turkish Journal of Agriculture and Forestry: Vol. 38: No. 1, Article 16.

Ulay, G. and Yeler, O. 2020. Wood and Wood Based Materials in Urban Furniture Used in Landscape Design Projects. Journal of Wood Industry and Engineering , vol.2, no.1 , 35-44.

Üstündağ, Ç., Karataş, Ş. İ., Parıldar, N. N., Artar, M. (2023). Kentsel Isı Adalarının Azaltılmasında Yeşil Altyapı Sistemlerinin Önemi. PEYZAJ, 5(2), 124-134.

Yeler, O., Ulay, G., & Akdeniz, S., (2022). Hobi Bahçeleri Tasarımında Ahşap Donatı İhtiyaçlarının Belirlenmesi ve Örnek Model Oluşturulması: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği. Mobilya ve Ahşap Malzeme Araştırmaları Dergisi, 5(2), 71-82.

Zor, M. (2019). Sürtünme Kaynak Yöntemi Uygulamalarında Ahşap Esaslı Malzemelerinin Kullanımının İncelenmesi. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(3), 927-937.

Not: Bu makale 8-9 Şubat 2024 Tarihinde Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde düzenlenen "Vizyon Van 2024 Uluslararası Kongre" isimli etkinlikte sözlü olarak sunulan ve özeti yayımlanan bildirinin genişletilmiş halidir.